

Korelační a regresní analýza

1. Pearsonův korelační koeficient
 2. jednoduchá regresní analýza
 3. vícenásobná regresní analýza
-

Pearsonův korelační koeficient

- u intervalových a poměrových dat můžeme jako míru asociace – vztahu mezi proměnnými použít **Pearsonův korelační koeficient**
 - **korelace**
 - ko = s, spolu, vzájemně
 - relace = vztah
 - korelace = vzájemný vztah proměnných
-

Pearsonův korelační koeficient

- absolutní hodnota koeficientu vyjadřuje **sílu (těsnost) vztahu**
 - znaménko (+ nebo -) **směr vztahu**
 - **rozsah -1 až +1**
 - označuje se **r**
-

Pearsonův korelační koeficient

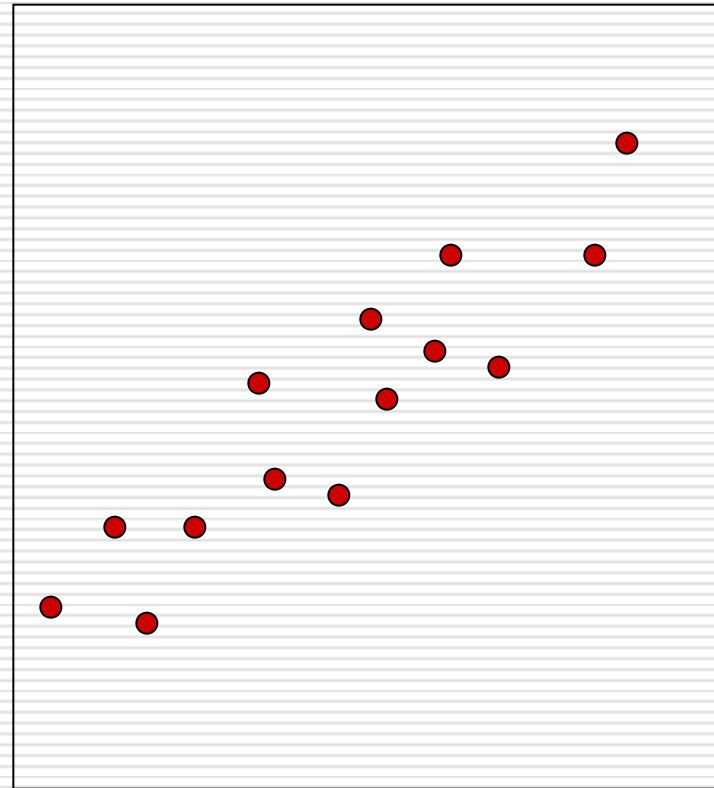
- sám o sobě je deskriptivní statistikou, ale podobně jako u ostatních měr asociace je možno spočítat **statistickou významnost**
 - závisí na velikosti výběru – čím vyšší, tím nižší koeficient vychází průkazný
-

Pearsonův korelační koeficient

- je mírou **pouze pro lineární vztahy**
 - před výpočtem je vhodné zobrazit vztah mezi proměnnými také graficky – tzv. **scatter** (dvourozměrný tečkový diagram)
-

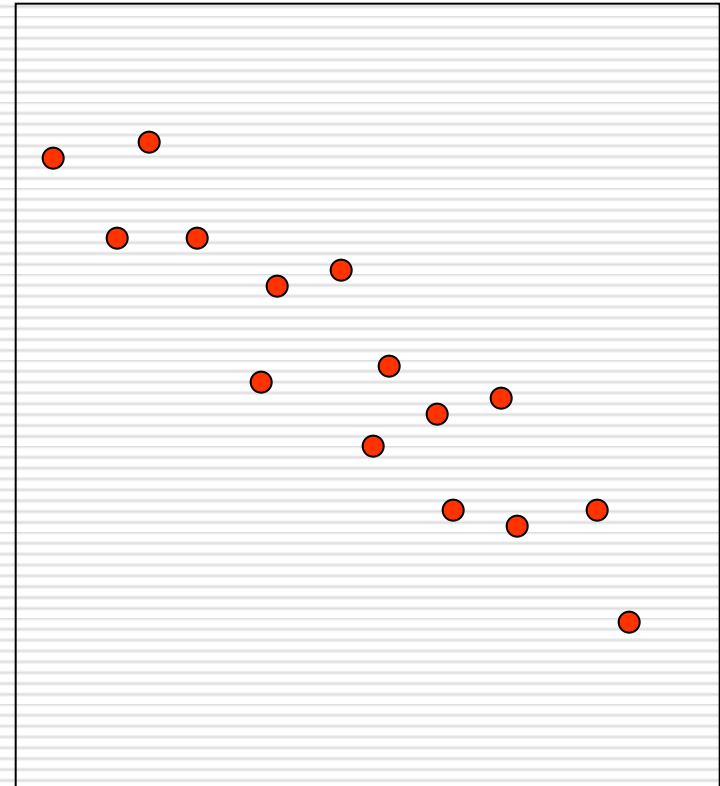
Scatter

- **pozitivní vztah** (přímá úměra) – čím vyšší hodnoty proměnné X , tím vyšší hodnoty proměnné Y
- $r > 0$

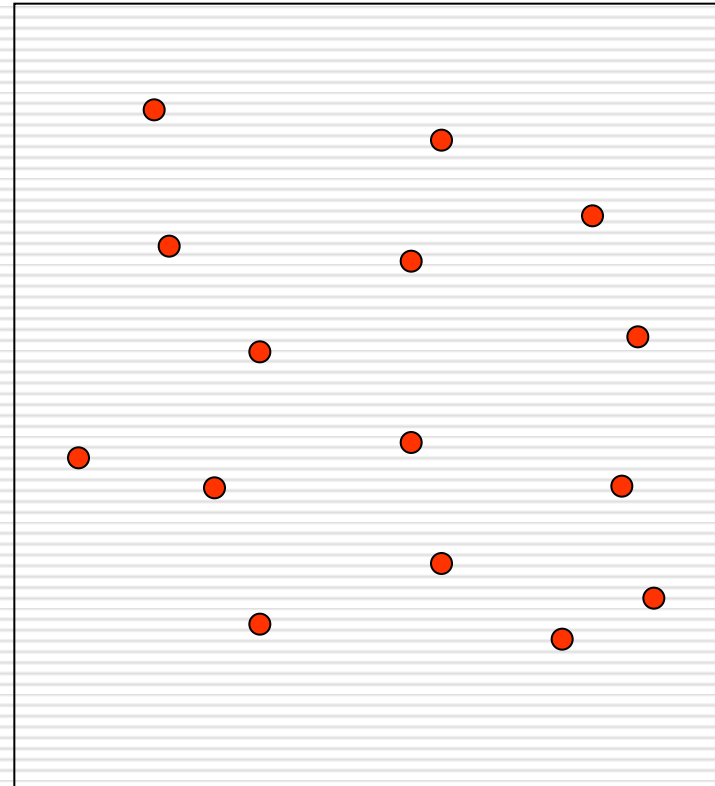
Scatter

- **negativní vztah** (nepřímá úměra) – čím vyšší hodnoty proměnné X , tím nižší hodnoty proměnné Y
- $r < 0$

Scatter

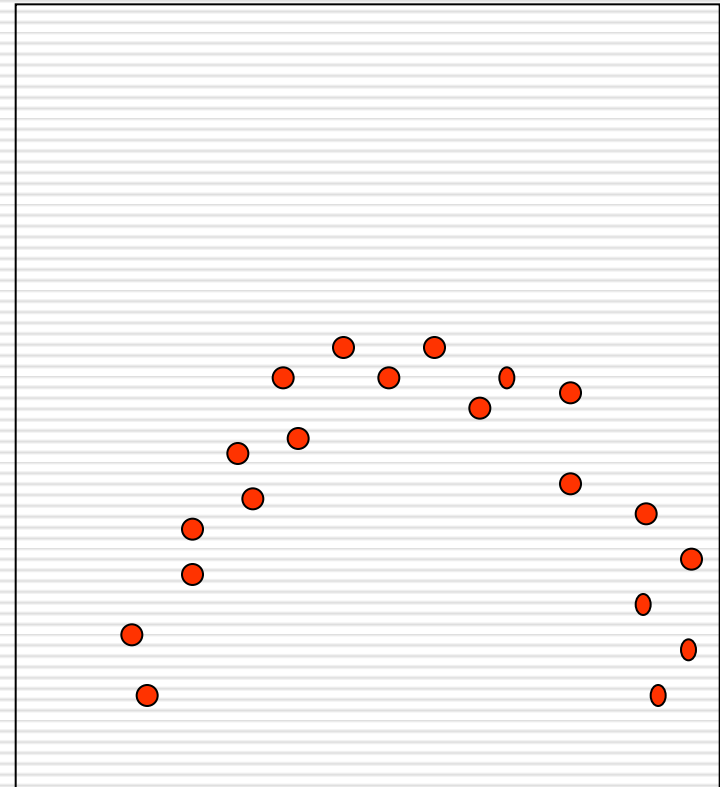
- **žádný vztah** -
hodnoty
proměnné X
nesouvisí s
hodnotami
proměnné Y
- $r = 0$

Scatter

□ **nelineární
vztah**

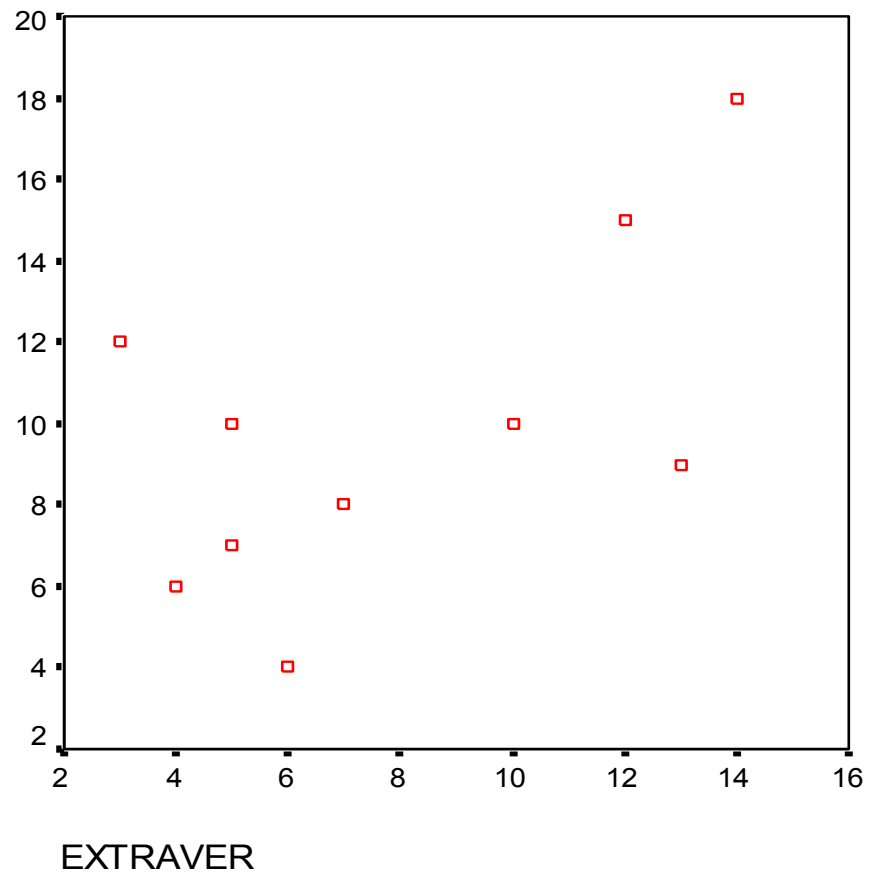
□ $r = 0$

Příklad

- jak spolu souvisí pocit štěstí a míra extraverze?
 - 10 osob, 2 proměnné – skór z dotazníku štěstí a skór ze škály extraverze
-

Příklad

Příklad

šťěstí	15	8	7	18	4	12	10	10	6	9
extraverze	12	7	5	14	6	3	5	10	4	13

Příklad

□ výpočet r

$$r = \frac{SP_{XY}}{\sqrt{SS_X \cdot SS_Y}}$$

Příklad

$$\square \mathbf{SP}_{XY} = \Sigma(X - \bar{X})(Y - \bar{Y}) = \Sigma XY - (\Sigma X)(\Sigma Y)/N$$

$$\mathbf{SS}_X = \Sigma(X - \bar{X})^2 = \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2/N$$

$$\mathbf{SS}_Y = \Sigma(Y - \bar{Y})^2 = \Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2/N$$

Příklad

$$\square \mathbf{SP}_{xy} = 91,9$$

$$\mathbf{SS}_x = 158,9$$

$$\mathbf{SS}_y = 144,9$$

$$r = 91,9 / (\sqrt{158,9 * 144,9})$$

$$\mathbf{r = 0,606}$$

Výstup v SPSS

Correlations

		XTRAVE	STESTII
EXTRAV	Pearson Corr	1	,606
	Sig. (2-tailed)		,064
	N	10	10
STESTII	Pearson Corr	,606	1
	Sig. (2-tailed)	,064	
	N	10	10

Interpretace r

- není shoda v tom, jaká hodnota r je považována za těsný vztah
 - interpretace navržená Guilfordem:
 - <0.20 zanedbatelný vztah
 - $0.20-0.40$ nepříliš těsný vztah
 - $0.40-0.70$ středně těsný vztah
 - $0.70-0.90$ velmi těsný vztah
 - >0.90 extrémně těsný vztah
-

Interpretace r

- pro lepší interpretaci je vhodné převést koeficient korelace na **koeficient determinace (r^2)**
 - ukazuje, kolik rozptylu v jedné proměnné může být vysvětleno rozptylem ve druhé proměnné
-

Interpretace r

- v našem příkladu
 - $r = 0,606$
 - $r^2 = 0,367$
 - 36,7% rozdílů v míře štěstí můžeme vysvětlit rozdíly v míře extraverze
-

Interpretace r

- **korelace neznamená příčinný vztah mezi proměnnými!!**
 - ten můžeme ověřovat pouze experimentem, kdy jsou všechny ostatní proměnné udržovány konstantní, proměnná X předchází Y v čase atd.
-

Faktory ovlivňující r

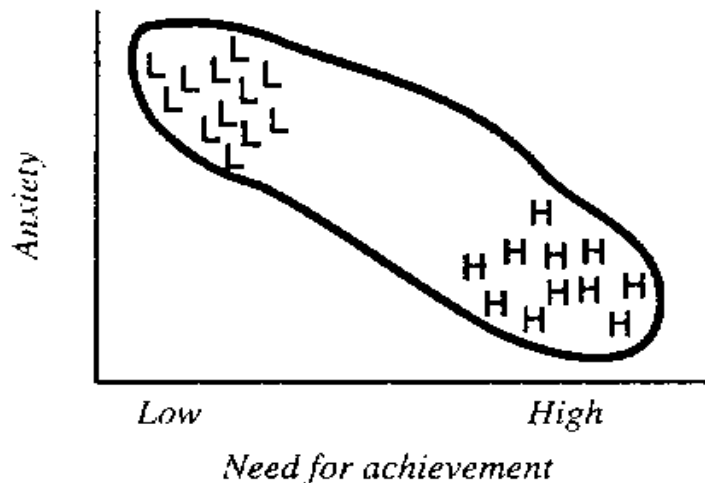
- ❑ omezený rozsah hodnot proměnné
 - ❑ použití extrémních skupin
 - ❑ nehomogenní soubor
 - ❑ extrémní hodnoty (outliers)
 - ❑ nelineární vztahy
 - ❑ reliabilita použitých nástrojů
-

Omezený rozsah hodnot

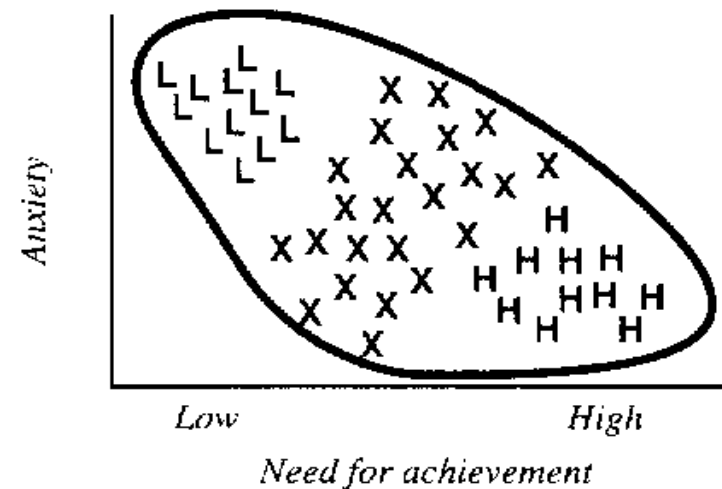
- omezený rozsah hodnot jedné nebo obou proměnných snižuje hodnotu r
 - stejně tak nízká variabilita (extrémní případ: pokud by všechny hodnoty 1 proměnné byly stejné, zákonitě $r=0$)
-

Použití extrémních skupin

- použití extrémních skupin (např. jen osob s vysokým IQ) vede k vyššímu r

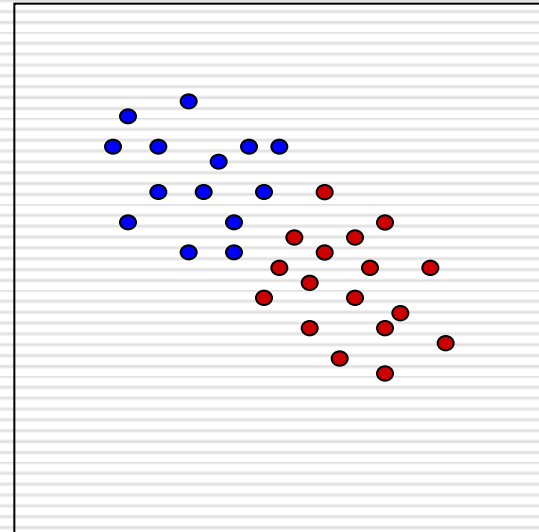
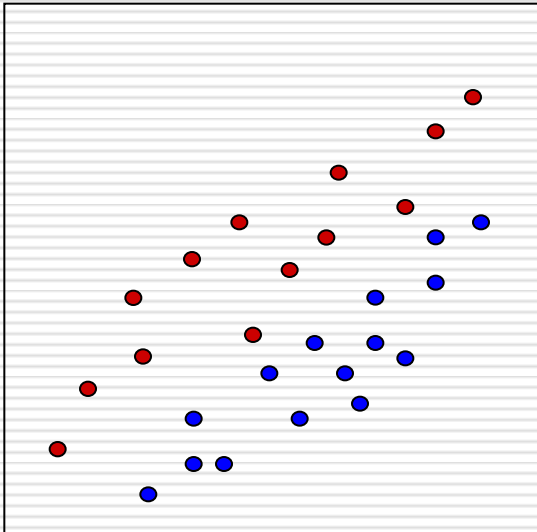
(a)

(b)

Nehomogenní soubor

- může zkreslit r jak směrem nahoru, tak dolů

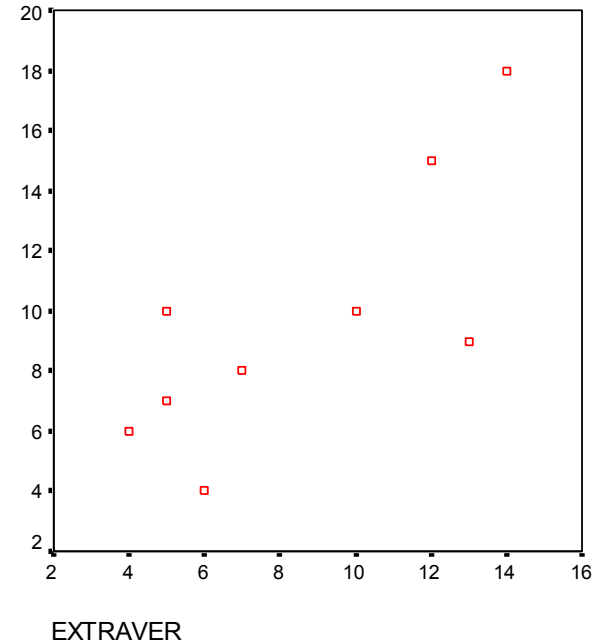
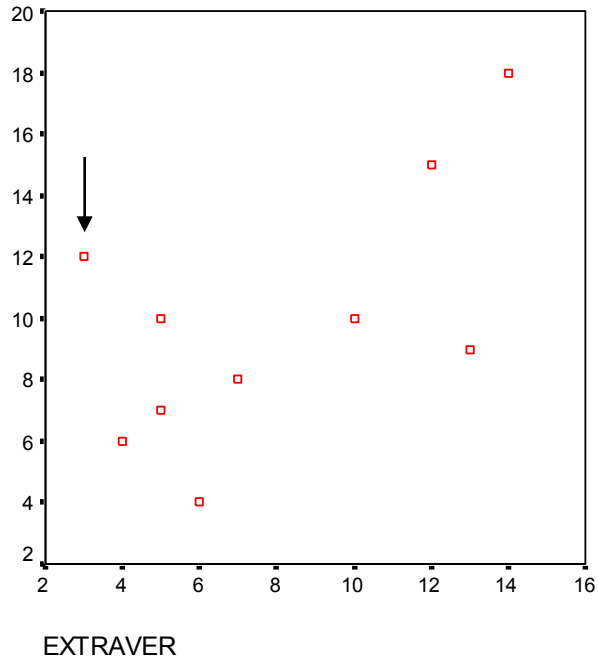
Extrémní hodnoty

- extrémní hodnoty v jedné nebo obou proměnných mohou r výrazně zkreslit (nejen hodnotu, ale i směr), zvláště když je počet osob v souboru nízký
-

Extrémní hodnoty

□ $r = 0,606$

□ $r = 0,766$

Neparametrický koeficient

- pro ordinální data je možno spočítat **Spearmanův koeficient pořadové korelace** (ρ)
 - počítá se tak, že
 - hodnoty obou proměnných se seřadí od nejnižší po nejvyšší a přidělí se jim pořadí
 - z pořadí se pak počítá Pearsonův koeficient korelace
-

Parciální korelace

- parciální korelace je taková korelace mezi dvěma proměnnými, kdy kontrolujeme vliv třetí proměnné na obě z nich
 - např. chceme zjistit, jaký je vztah mezi prospěchem na SŠ a prospěchem na VŠ; obě proměnné jsou nejspíš ovlivněny IQ
-

Regresní analýza

- výsledkem regresní analýzy je **matematický model vztahu mezi dvěma nebo více proměnnými**
 - snažíme se z jedné proměnné nebo lineární kombinace více proměnných predikovat hodnoty další proměnné
-

Regresní analýza

- dva typy proměnných: **predikovaná** (závislá) **proměnná** a **prediktory** (nezávisle proměnné)
 - predikovaná proměnná se označuje **Y**, prediktory **$X_1, X_2 \dots X_n$**
 - pouze 1 prediktor – **jednoduchá regrese**
 - více prediktorů – **vícenásobná regrese**
-

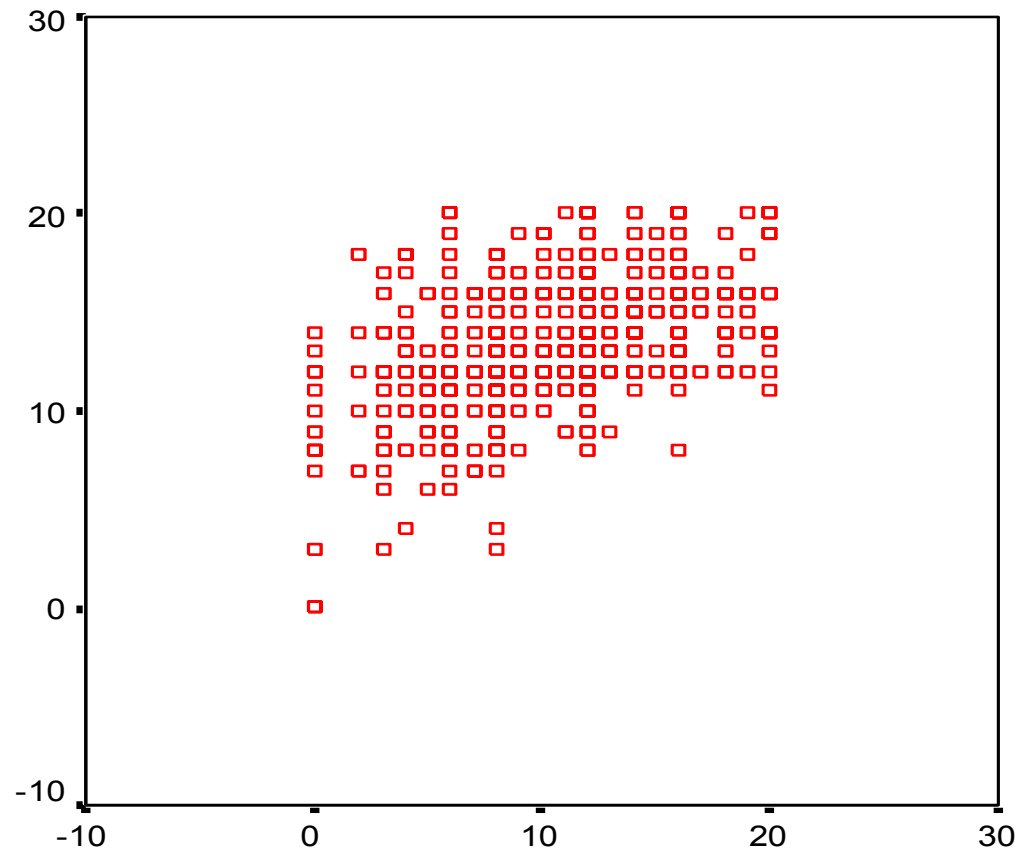
Regresní analýza

- regresní analýza umožňuje
 - porozumět vztahům mezi proměnnými,
 - predikovat hodnoty proměnné Y z hodnot proměnné X (s určitou přesností) – např. z hodnot známek na střední škole nebo z počtu bodů u přijímacího testu předpovědět úspěšnost na VŠ
-

Jednoduchá regresní analýza

- **příklad** – Jak souvisí vzdělání respondenta se vzděláním otce?
 - tj. jak dobře můžeme předpovědět počet let formálního vzdělání respondenta z údaje o počtu let vzdělání jeho otce?
-

Jednoduchá regresní analýza

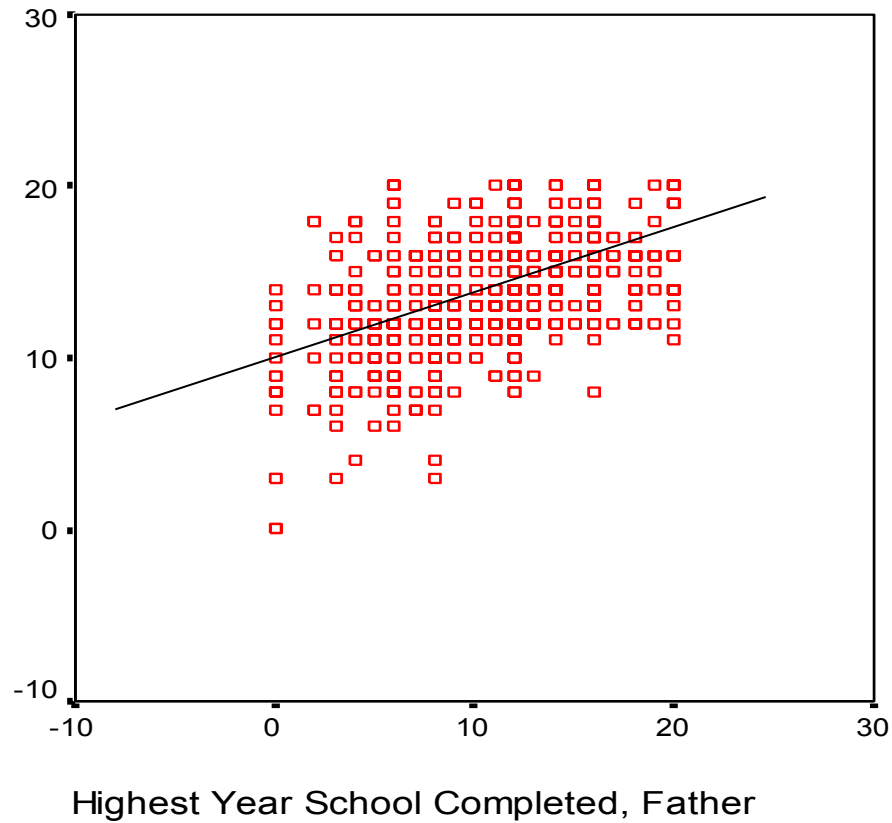

Highest Year School Completed, Father

Jednoduchá regresní analýza

- snažíme se najít rovnici tzv. regresní přímky
 - **regresní přímka** je taková přímka, od které je vzdálenost bodů (představujících naměřená data) co nejmenší
 - taková přímka, která nejlépe vystihuje data
-

Jednoduchá regresní analýza

Jednoduchá regresní analýza

- jednou z metod, jak regresní přímku nalézt, je **metoda nejmenších čtverců**
 - je zvolena taková přímka, kdy platí, že součet čtverců vzdáleností jednotlivých bodů od přímky je minimální
-

Jednoduchá regresní analýza

- obecná rovnice regresní přímky

$$Y' = a + bX$$

- **a** je **konstanta** (predikovaná hodnota Y , když hodnota X je 0)
 - **b** je **směrnice** regresní přímky (úhel přímky vzhledem k ose; kolikrát se Y zvětší s každou jednotkou X);
-

Jednoduchá regresní analýza

- v příkladu vychází rovnice regresní přímky
 $Y' = 9,93 + 0,32 * X$
 - pro děti otců s 0 lety vzdělání předpovídáme necelých 10 let vzdělání
 - s každým dalším rokem otcova vzdělání předpovídáme o 0,32 roku vzdělání respondenta více
 - např. pro děti otců s 12 lety vzdělání je predikovaná hodnota jejich vlastního vzdělání 13,8 let
-

Výstup v SPSS

Coefficients

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	9,926	,219		45,260	,000
	Highest Year Completed, Female	,322	,019	,463	17,050	,000

a. Dependent Variable: Highest Year of School Completed

Vícenásobná regresní analýza

- predikujeme závislou proměnnou z více prediktorů
 - vliv každého z prediktorů na závislou proměnnou je **kontrolován** pro vliv všech ostatních prediktorů (jde tedy o vliv „očistěný od vlivů ostatních proměnných a tudíž počítáme **parciální** koeficienty)
-

Vícenásobná regresní analýza

□ **příklad** – kromě vzdělání otce (X_1) může mít na dosažené vzdělání vliv také počet dětí v rodině (X_2)

□ rovnice regresní přímky je

$$Y' = a + b_1X_1 + b_2X_2$$

Vícenásobná regresní analýza

- **$Y' = 10,68 + 0,30 * X_1 - 0,13 * X_2$**
 - vliv vzdělání otce ($b=0,30$) je o něco menší než u jednoduché regresní analýzy ($b=0,32$) – je kontrolován pro počet dětí v rodině, který je zřejmě ovlivněn také vzděláním otce
 - vliv počtu dětí v rodině je záporný – tj. čím více dětí, tím nižší vzdělání
-

Vícenásobná regresní analýza

- vícenásobná regresní analýza nám umožní srovnat vliv všech prediktorů na závislou proměnnou
 - můžeme dojít k závěru, že větší vliv na vzdělání respondenta má vzdělání otce než počet dětí v rodině?
-

Vícenásobná regresní analýza

- pokud chceme srovnávat vliv prediktorů měřených v různých jednotkách, je nutné použít tzv. **standardizované regresní koeficienty**
 - ukazují, kolikrát vzroste hodnota závislé proměnné, pokud se změní hodnota prediktoru o 1 směrodatnou odchylku a hodnoty ostatních prediktorů přitom zůstanou konstantní
-

Výstup v SPSS

Coefficients

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	10,675	,271		39,408	,000
	Highest Year Completed, Father	,296	,019	,427	15,225	,000
	Number of Brothers and Sisters	-,128	,028	-,129	-4,595	,000

a. Dependent Variable: Highest Year of School Completed

Vícenásobná regresní analýza

- beta pro vzdělání otce je 0,43
 - pro počet dětí v rodině -0,13
 - větší vliv má tedy vzdělání otce než počet dětí v rodině
-

Vícenásobná regresní analýza

- kromě regresních koeficientů je počítán také tzv. **koeficient vícenásobné korelace** – korelace všech prediktorů se závislou proměnnou; ozn. **R**
 - jde vlastně o korelaci mezi pozorovanými hodnotami závislé proměnné a hodnotami predikovanými na základě regresního modelu
-

Vícenásobná regresní analýza

- koeficient **vícenásobné determinace** – tzv. % vysvětleného rozptylu (závislé proměnné) lineární kombinací prediktorů; ozn. **R^2**

Výstup v SPSS

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,479 ^a	,229	,228	2,512

a. Predictors: (Constant), Number of Brothers, Number of Sisters, Highest Year School Completed

b. Dependent Variable: Highest Year of School Completed

Vícenásobná regresní analýza

- u jednoduché regresní analýzy je **koeficient vícenásobné korelace** roven korelaci mezi oběma proměnnými
-

Testování hypotéz v regresní analýze

- jsou testovány 2 typy hypotéz
 - 1) zda se R průkazně liší od 0
 - testuje se analýzou rozptylu (porovnává rozptyl vysvětlený regresním modelem a reziduální rozptyl)
 - 2) zda se regresní koeficienty průkazně liší od 0
 - testuje se t-testem
-

Výstup v SPSS

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	92,838	2	996,419	57,949	,000 ^a
	Residual	93,297	1061	6,308		
	Total	86,134	1063			

a. Predictors: (Constant), Number of Brothers and Sisters Completed, Father

b. Dependent Variable: Highest Year of School Completed

Výstup v SPSS

Coefficients

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	10,675	,271		39,408	,000
	Highest Year Completed, Female	,296	,019	,427	15,225	,000
	Number of Brothers and Sisters	-,128	,028	-,129	-4,595	,000

a. Dependent Variable: Highest Year of School Completed

Předpoklady regresní analýzy

- skóry v proměnných jsou nezávislé (nejde např. o opakovaná měření)
 - dostatečná variabilita všech proměnných
 - rozdělení hodnot proměnných je normální
 - u malých výběrů zkontrolovat extrémní hodnoty
-

Předpoklady regresní analýzy

- vztahy mezi Y a každou X jsou lineární
 - zkontrolovat scatterem
 - vzájemné korelace mezi prediktory nejsou příliš vysoké (tzv. problém mulikolinearity)
 - pokud ano, je vhodné buď některou z nich vyřadit, nebo z nich vytvořit např. faktorovou analýzou jeden skór
-

Předpoklady regresní analýzy

- dostatečně velký počet osob ve výběru vzhledem k počtu prediktorů v modelu
-

Kontrolní otázky

- co vyjadřuje absolutní hodnota Pearsonova koeficientu korelace? a co jeho znaménko (+ nebo -)?
 - co je to koeficient determinace?
 - čím může být zkreslen korelační koeficient?
 - účel regresní analýzy
 - obecná rovnice regresní přímky
 - jak se interpretují regresní koeficienty
 - co je to koeficient vícenásobné korelace?
 - předpoklady regresní analýzy
-